

ΕΝΟΤΗΤΑ 3^η - Κείμενο Αναφοράς: Επίκουρος, Επιστολή στον Μενουκέα (122)

Ασκήσεις κατανόησης του κειμένου αναφοράς

- α) Ποιες αντιρρήσεις μπορεί να προφασιστεί ένας νέος για να μην ασχοληθεί με τη φιλοσοφία και πώς αυτές αναιρούνται κατά τον Επίκουρο;
β) Να χαρακτηριστούν οι παρακάτω προτάσεις ως Σωστές ή Λανθασμένες:
 - «Ούτε γάρ ἄωροςὑγαῖνον»: για κανέναν άνθρωπο δεν είναι πια πολύ αργά να φροντίσει για την υγεία της ψυχής του μέσω της φιλοσοφίας.
 - «τῷ μὲν ὅπως γηράσκωνγεγονότων»: ο νέος πρέπει να φιλοσοφεί για να παραμένει νέος χάρη στα όμορφα πράγματα καθώς γερνάει.
 - «τῷ δὲ ὅπως νέος.....μελλόντων»: ο νέος πρέπει να φιλοσοφεί, όντας νέος και ώριμος ταυτόχρονα, καθώς θα είναι απαλλαγμένος από τον φόβο για όσα θα γίνουν.
 - «ἀπούσης δὲ πάντα.....ἔχειν»: όταν λείπει η φιλοσοφία κάνουμε τα πάντα για να την κατακτήσουμε.
- «ἄωρος» - «πάρωρος»: Αφού δώσετε τη σημασία των λέξεων, να βρείτε σε ποιους όρους της προηγούμενης περιόδου (Μήτε νέος.....φιλοσοφῶν) αναφέρονται και με ποιους όρους συνωνυμίας αναδιατυπώνονται στην επόμενη περίοδο (ὁ δὲ λέγωνμηκέτι εἶναι);
- «Ὡστε φιλοσοφητέον.....μελλόντων»: Στο σημείο αυτό υπάρχει ένα οξύμωρο σχήμα. Αφού το εντοπίσετε, να προσπαθήσετε να καταγράψετε την πορεία της σκέψης του φιλοσόφου.
- Για πολλούς φιλοσόφους της αρχαιότητας η ευτυχία (εὐδαιμονία) αποτελεί τέλος (απώτερο σκοπό) της ανθρώπινης ζωής. Ποια φράση της επιστολής επαληθεύει ότι το ίδιο ισχύει και για τον Επίκουρο;
- Ποιο συγκεκριμένο περιεχόμενο έχει για εσάς η επιμεριστική (αόριστη) αντωνυμία «πάντα» στην περίοδο : «μελετᾶνἔχειν»;
- Το κείμενο γλωσσικά βασίζεται σε ζεύγη αντιθέτων. Να εντοπίσετε τη λέξη που έρχεται σε αντίθεση με καθεμιά από τις παρακάτω: ἄωρος, ὑπάρχειν, παρῆναι, νεάζει, παρούσης. Εκτιμάτε ότι αποδόθηκαν στις μεταφράσεις οι συγκεκριμένες αντιθέσεις;
- Προσδιορίστε τη σημασία του απαρεμφάτου «μελετᾶν».

Ερμηνευτικές ερωτήσεις

- Με ποια επιχειρήματα ο Επίκουρος προτρέπει τον Μενουκέα να ασχοληθεί με την φιλοσοφία; Πώς τεκμηριώνει τις θέσεις του;
- Έχει υποστηριχθεί ότι η επικούρεια φιλοσοφία είναι ανοιχτή προς όλους τους ανθρώπους χωρίς τις διακρίσεις του αρχαιοελληνικού και ρωμαϊκού κόσμου. Υπάρχουν στοιχεία στο απόσπασμα που μπορούν να τεκμηριώσουν μια τέτοια θέση; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.
- Σε ποιο «περιβάλλον» διαμορφώνονται οι απόψεις του Επίκουρου;
- Ποια η θέση της ευδαιμονίας στην επικούρεια φιλοσοφία;
- Ποια πρόθεση του Επικούρου αποκαλύπτουν οι προτρεπτικές προστακτικές; Τι συμπεραίνουμε από τους αποδέκτες της προτροπής για τη φιλοσοφία;
- Ο Επίκουρος για να αντικρούσει πιθανές ενστάσεις και αντιρρήσεις στον ισχυρισμό του ότι η φιλοσοφία είναι κατάλληλη για κάθε «ῥῶαν» και κάθε άνθρωπο, εισάγει στον λόγο του μια αναλογία. Εντοπίστε τη και αναλύστε τη.
- Ποιος είναι ο χαρακτήρας και ο ρόλος της φιλοσοφίας κατά τον Επίκουρο;
- Ο Επίκουρος αποφεύγει τη χρήση φιλοσοφικών τεχνικών όρων. Πώς θα χαρακτηρίζατε το λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί; Σχετίζεται και πώς η συγκεκριμένη επιλογή με τον πρακτικό προσανατολισμό της φιλοσοφικής του διδασκαλίας;

Ασκήσεις λεξιλογικές

- Με ποιες λέξεις του αρχαίου κειμένου παρουσιάζουν ετυμολογική συγγένεια οι παρακάτω λέξεις: **κόπος, ωραίος, διέλευση, παρουσία, πρόσχαρος, φοβικός, άσχημος, πράξη, ένας, λεξικό.**
- φιλοσοφῶν** : χρησιμοποιώντας το πρώτο συνθετικό μέρος της λέξης να γράψετε 5 διαφορετικά σύνθετα στη ν.ε με την παραγωγική κατάληξη -ος.

Ασκήσεις παραλλήλων κειμένων

1. Αφού μελετήσετε το παρακάτω κείμενο και αξιοποιώντας στοιχεία από το αρχαίο κείμενο αναφοράς, να εξηγήσετε σε τι ακριβώς θα χρησιμεύσει η φιλοσοφία τον Μενοικέα στον οποίο απευθύνεται ο Επίκουρος.

Ας αναλογιστούμε ότι από τις επιθυμίες άλλες είναι φυσικές κι άλλες χωρίς ουσία, και ότι από τις φυσικές επιθυμίες άλλες είναι αναγκαίες κι άλλες απλώς φυσικές· από τις αναγκαίες, τέλος, επιθυμίες άλλες είναι αναγκαίες για την ευδαιμονία, άλλες για την αποφυγή σωματικών ενοχλήσεων, και άλλες για την ίδια τη ζωή. Η σωστή θεώρηση αυτών των πραγμάτων ξέρει να ανάγει καθετί που επιλέγουμε και καθετί που αποφεύγουμε στην υγεία του σώματος και την ηρεμία της ψυχής, αφού σε τούτο συνίσταται ο σκοπός της ευτυχισμένης ζωής. Για χάρη αυτού του στόχου κάνουμε ό,τι κάνουμε: για να μην αισθανόμαστε πόνο και να μη μας κυριεύει ο φόβος. Κι όταν κάποια στιγμή το κατορθώσουμε αυτό, αμέσως καταλαγιάζει όλη η θύελλα της ψυχής, αφού το ζωντανό πλάσμα δεν έχει πια ανάγκη να κατευθύνει τα βήματά του σε κάτι που του λείπει και να αναζητήσει κάτι με το οποίο θα ολοκληρώσει το καλό της ψυχής και του σώματος. Την ηδονή, βλέπεις, την χρειαζόμαστε όταν η στέρησή της μας προξενεί πόνο· όταν δεν αισθανόμαστε πόνο, δεν χρειαζόμαστε πια την ηδονή.

Επιστολή, προς Μενοικέα 127-128 (Ν. Σκουτερόπουλος)

2. Πώς παρουσιάζεται ο νέος στο παράλληλο κείμενο και πώς θα μπορούσε να τον βοηθήσει η επικούρεια προτροπή, όπως δίνεται στο κείμενο αναφοράς;

Charles Pierre Baudelaire, *Spleen**

Ο Γάλλος Charles Pierre Baudelaire (1821 – 1867), από τους σημαντικότερους ποιητές της γαλλικής λογοτεχνίας, υπέστη δριμεία κριτική για τις συγγραφές του και τη θεματική του. Σήμερα αναγνωρίζεται ως σημαντικός ποιητής της γαλλικής και της παγκόσμιας λογοτεχνίας. Το ποίημα *Spleen* ανήκει στη συλλογή «Τα Άνθη του Κακού».

Είμαι σαν κάποιο βασιλιά σε μια σκοτεινή χώρα,
πλούσιον, αλλά χωρίς ισχύ, νέον, αλλά από τώρα
γέρο, που τους παιδαγωγούς φεύγει, περιφρονεί,
και την ανία του να διώξει ματαιοπονεί
μ' όσες μπαλάντες απαγγέλλει ο γελωτοποιός του.
Τίποτε δε φαιδρύνει πια το μέτωπο του αρρώστου,
ούτε οι κυρίες ημίγυμνες, που είν' έτοιμες να πουν,
αν το θελήσει, πως πολύ πολύ τον αγαπούν,
ούτε η αγέλη των σκυλιών, οι ιέρακες, το κυνήγι,
ούτε ο λαός. Προστρέχοντας, η πόρτα όταν ανοίγει.
Γίνεται μνήμα το βαρύ κρεβάτι του, κι αυτός,
χωρίς ένα χαμόγελο, σέρνεται σκελετός.
Χρυσάφι κι αν του φτιάχνουν οι σοφοί, δε θα μπορέσουν
το σαπισμένο τού είναι του στοιχείο ν' αφαιρέσουν,
και με τα αιμάτινα λουτρά, τέχνη ρωμαϊκή,
ιδιοτροπία των ισχυρών τότε γεροντική,
να δώσουνε θερμότητα σ' αυτό το πτώμα που έχει
μόνο της Λήθης το νερό στις φλέβες του και τρέχει.

(μετάφραση: Κώστας Καρυωτάκης)

* *Spleen*: αγγλική λέξη, ελληνικής καταγωγής (σπλήν = σπλήνα), υιοθετημένη από τους γάλλους ποιητές και ιδιαίτερα τον Baudelaire. Εκφράζει την αναίτια μελαγχολία, την ανία, την αποστροφή για τη ζωή

3. Να συγκρίνετε την άποψη του Μάρκου Αυρήλιου με την άποψη του Επίκουρου όσον αναφορά τον σκοπό της φιλοσοφίας.

Μάρκος Αυρήλιος, Τὰ εἰς ἑαυτὸν 2.17

Τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς ἡ διάρκεια ὅσο μιὰ στιγμή, ἡ οὐσία τῆς ρενστή, ἡ αἰσθησὴ τῆς θολῆς, τὸ σῶμα -ἀπὸ τῆς σύστασής του- ἑτοιμο νὰ σαπίσῃ, καὶ ἡ ψυχὴ ἑνὸς στρόβιλος, ἡ τύχη ἀδηλὴ, ἡ δόξα ἀβέβαιη. Μὲ δυο λόγια, ὅλα στὸ σῶμα σαν ἓνα ποτάμι, ὅλα τῆς ψυχῆς σαν ὄνειρο καὶ σαν ἀχνή, ἡ ζωὴ ἑνὸς πόλεμος καὶ ἑνὸς ξεγιτεμὸς, ἡ υστεροφημία λησμονιά. Ποιο εἶναι αὐτὸ πὺν μπορεῖ νὰ μὰς δείξει τὸν δρόμο; Ἐνὰ καὶ μόνο: ἡ φιλοσοφία! Κι αὐτὸ σημαίνει νὰ φυλάμε τὸν θεὸ μέσα μὰς καθαρὸ καὶ ἀλώβητο, νικητὴ πάνω στὶς ἡδονές καὶ τοὺς πόνους, νὰ μὴν κάνουμε τίποτε στὰ τυφλά, τίποτε ψεύτικα καὶ προσποιητά, νὰ μὴν ἐξαρτιόμαστε ἀπὸ τὸ τι θὰ πράξει ἢ τι δὲν θὰ πράξει ὁ ἄλλος. Κι ἀκόμη, νὰ ἀποδεχόμαστε ὅσα συμβαίνουν καὶ ὅσα μὰς λαχαίνουν σαν κάτι πὺν ἐρχεται κάπου ἀπὸ κει ἀπ' ὅπου ἔχουμε ἐλθεῖ καὶ ἐμεῖς· καὶ πάνω ἀπ' ὅλα, νὰ περιμένουμε τὸν θάνατο μὲ γαλήνια διάθεση, θεωρώντας πὺς δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ διάλυση τῶν συστατικῶν στοιχείων ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι συγκροτημένο κάθε ζωντανὸ πλάσμα. Ν. Σκουτερόπουλος